

SPOŁECZEŃSTWO
EDUKACJA
JĘZYK

Tom 12/2020, ss. 53-62
ISSN 2353-1266
e-ISSN 2449-7983
DOI: 10.19251/sej/2020.12(5)
www.sej.mazowiecka.edu.pl

Bartosz Mitkiewicz

Papieski Wydział Teologiczny we Wrocławiu

ORCID ID: 0000-0002-3380-3913

KOHERENCJA ZAWODOWA ANIMATORA ZAJĘĆ DLA OSÓB STARSZYCH

PROFFESIONAL COHERENCE OF AN ANIMATOR OF ACTIVITIES FOR THE ELDERLY

STRESZCZENIE:

W przestrzeni nauk pedagogicznych, coraz częściej pojawiają się opracowania poruszające tematy gerontologiczne. W perspektywie starzenia się zachodnich społeczeństw wydaje się to zrozumiałe. Efektem takich rozważań są także dysertacje poświęcone kompetencjom i kwalifikacjom osób podejmujących się zawodowej pracy z seniorami. Pedagog będący animatorem zajęć dla seniorów powinien być osobą dobrze przygotowaną do pełnienia tego zadania.

W niniejszym artykule skupiono się w szczególności na wyposażeniu animatorów w umiejętności i wiedzę na temat radzenia sobie w sytuacji nieustannych napięć mię-

ABSTRACT

In the area of educational sciences one can find more and more information concerning gerontological topics. Considering the growing number of elderly people in western societies, it is totally understandable. As a result, there tend to appear more and more dissertations analysing qualifications and competence of people working with senior citizens. The role of a pedagogue animating activities for elderly people requires flexibility while fulfilling such a task.

The following article is devoted to provide animators with adequate skills and knowledge needed to successfully deal with situations full of ongoing tensions between professional coherence and emotional tones.

dzy zawodową koherencją a towarzyszącymi jej napięciami emocjonalnymi.

SŁOWA KLUCZE:

senior, koherencja, animator, psychoterapia ukierunkowana na osobę

KEY WORDS

senior, coherence, animator, person-oriented psychotherapy

Tytułem wprowadzenia

Praca wykonywana w każdym zawodzie i na każdym stanowisku wymaga odpowiedzialnego podejścia do przyjmowanych do wykonania przez siebie zadań. Wiąże się to z koniecznością osobistego zaangażowania w nią w każdym przypadku i w każdej sytuacji. Jest to szczególnie ważne podczas pracy z osobami starszymi.

Dziś, gdy wciąż odczuwamy zagrożenie związane z trwającą od kilku miesięcy pandemią Covid-19 i nieznanymi nam jeszcze jej następstwami, warto ponownie przyjrzeć się działaniom mającym na celu skuteczne edukowanie osób pracujących z seniorami oraz kształtowanie w nich nowych umiejętności. Skutki pandemii już teraz pokazują, że potrzebne nam będą coraz to nowe zestawy różnorodnych umiejętności poznawczych, społecznych, emocjonalnych. Tym bardziej, że zwiększająca się liczba osób starszych w strukturze społecznej bezwzględnie generuje potrzebę kontynuowania dyskursu naukowego ukierunkowanego na kształcenie i doksztalcanie kadr animatorów osób starszych. Koniecznością staje się również podejmowanie działań w zakresie opracowania koncepcji teoretycznych i programowych w odniesieniu do kształcenia profesjonalnych animatorów.

Konceptualizacja

W prezentowanym artykule przedmiotem poszukiwań badawczych są metody pedagogiczne oraz formy pracy stosowane przez animatora podczas prowadzenia zajęć z osobami starszymi. Przyjęta metoda badawcza to analiza literatury i opracowań dotyczących badanej problematyki. Celem badań jest ukazanie znaczenia zawodowej koherencji animatorów w kontekście stosowanych przez nich wielu form pracy z seniorami oraz opieki nad nimi. Głównym problemem badawczym jest znalezienie odpowiedzi na pytanie dotyczące sposobów wspierania animatora tak, aby miał on poczucie dobrze wykonanej pracy i jednocześnie nie obciążał się emocjonalnie.

Podjmując powyższe kwestie, autor artykułu przedstawi jedną z koncepcji psychologii humanistycznej C. Rogersa oraz jej pedagogiczne implikacje. Treść artykułu obejmuje następujące części: charakterystykę okresu starości, opis zawodu animatora zajęć dla osób starszych, prezentację metodyki pracy z seniorami, opis teorii C. Rogersa oraz jej pedagogiczne implikacje.

Krótko o starości

Starość to temat tyle obiecujący, co trudny. To także zagadnienie coraz częściej i wnikliwiej opisywane przez wielu specjalistów oraz naukowców. Dzieje się tak z wielu względów. Kluczowym wydaje się starzenie społeczeństwa, co niesie ze sobą już nie tylko konieczność stworzenia optymalnych warunków dla życia w starości czy też wykorzystania potencjału seniorów. Równie istotne staje się kształcenie profesjonalnych kadr zajmujących się zarówno zdrowymi, jak i wymagającymi opieki i pomocy seniorami.

O starości oraz starzeniu się można mówić w różnych kontekstach. Dotyczą one problemów starości w wymiarze jednostkowym i populacyjnym. Konteksty te wskazują na różnice pojawiające się w zakresie indywidualnej, a także społecznej percepcji starości. Opisują tę ostatnią oraz postawy wobec osób starszych: zarówno te życzliwe, jak i negatywne oraz obojętne (Jurczak, Świątek i Widera-Huszla 2012, 77).

Doświadczany od wielu lat postęp medycyny sprawił, że żyjemy coraz dłużej – jest to bezsprzecznym faktem. To poniekąd tryumf cywilizacji, lecz także nie lada wyzwanie, bo gdy senior wymaga pomocy bądź stałej opieki, zmienia się życie wielu osób. Być może mniej podkreśla się, że nastawienie wobec zjawiska starzenia przestaje być wyłącznie negatywne. W zdecydowanej większości współcześni seniorzy to osoby aktywne, gotowe do różnorodnych form aktywności. Tym samym pracujący z nimi dziś to już nie tylko opiekunowie medyczni czy socjalni, lecz także animatorzy/edukatorzy zajęć. W związku z tym koniecznością staje się profesjonalne (w tym także pedagogiczne i gerontologiczne) przygotowanie kadr zajmujących się pracą oraz opieką nad seniorami.

O zawodzie animatora zajęć dla osób starszych

Animatorem zajęć dla osób starszych można stać się w sposób naturalny, dzięki wrodzonym umiejętnościom, ale do zawodu tego można też przygotować się poprzez ukierunkowaną edukację. Bez wątplenia poziom takiego kształcenia winien zmierzać do profesjonalnego, wystandaryzowanego przygotowania zawodowego ze względu na rodzaj i zakres świadczeń wykonywanych na rzecz tej konkretnej grupy społecznej, jaką są seniorzy.

A. Chabior i M. Krawczyk-Blicharska sugerują, że animatorzy zajęć dla seniorów powinni być wyposażeni w kompetencje mające umożliwić im skuteczne i innowacyjne wykorzystanie posiadanej specjalistycznej wiedzy, w tym kompetencji miękkich i twardych, w wymagającej pracy z seniorami (Chabior i Krawczyk-Blicharska 2016, 81-89). Dysponowanie takimi kompetencjami przyczyni się w większym stopniu do zadowolenia z pracy i traktowania swojego zawodu jako wyzwania do działania. Jest to możliwe wówczas, gdy osoba angażuje się w to, co robi, gdy czerpie z tego przyjemność i widzi sens swojej pracy. Animator przejawia wtedy także większe zaangażowanie intelektualne oraz emocjonalne. Możliwe jest jego twórcze, a nie rutynowe podejście do zawodu i do osoby, z którą pracuje. Zyskuje on wówczas siłę, wytrwałość, a także nadzieję potrzebną mu do bycia dobrym opiekunem.

Zawód animatora wymaga jednak nie tylko pozytywnego nastawienia. Osoby podejmujące się pracy z seniorami mówią wiele na temat negatywnych odczuć z nią związanych. Wiedzą, że z jednej strony jest ona poczuciem dobrze spełnianego obowiązku, z drugiej natomiast – nieustannym narażaniem się na frustrację, zmęczenie, rozdrażnienie, a także poczucie izolacji. Odczuwane przez nich negatywne obciążenia mają swe podłoże w różnych sferach życia. Są nimi sfera: psychiczna, fizyczna, społeczna czy w końcu finansowa. Wszystkie bardzo mocno wpływają na jakość życia animatora, a zwrotnie na podopiecznych. Główną przyczyną takiego stanu rzeczy jest w wielu przypadkach pozbawienie wsparcia ze strony innych osób bądź presja otoczenia na rzecz pełnego zaangażowania w obowiązki. Dodatkowo frustrację wywołuje fakt, że animatorzy często czują się niedoceniani i niezauważani przez osoby, którym oferują swoją pomoc. Jak pisze K. Ober-Łopatka, najważniejszym jest jednak nie obiektywne spostrzeganie bodźców będących egzemplifikacją sfer, ale „subiektywne odczucie uciążliwości tych bodźców w percepcji opiekuna (animatora – dop. B.M.)” (Ober-Łopatka 2007, 178).

Warto pamiętać, że u podstaw określonych stereotypów czy mitów na temat starości, jakie funkcjonują w naszej świadomości, leżą nie tylko nasze indywidualne, określone postawy, lecz także postawy seniorów wobec własnej starości. W związku z tym postawa animatora wobec starzenia się i starości zależy od osobistego doświadczenia, poczucia satysfakcji albo jej braku, odczucia radości bądź smutku, zmarnowanego lub udanego życia, a także rezygnacji czy też walki – zmagania się z losem.

Metodyka pracy z seniorami

W połowie ubiegłego stulecia trudno nawet było wyobrazić sobie podjęcie w naszym kraju dyskusji o potrzebie kształcenia animatorów dla osób w późnym wieku dorosłości. Myślano i mówiono bardziej o ewentualności kształcenia personelu medycznego bądź socjalnego. Obecnie coraz częściej dostrzega się potrzebę kształcenia w nowych zawodach będących pochodną edukacji w szeroko pojmowanej pedagogice, w tym szczególnie gerontologii. Obserwując, z perspektywy tej ostatniej, działalność Klubów Seniora, Uniwersytetów Trzeciego Wieku i wielu innych instytucji powołanych do życia z myślą o seniorach, łatwo dostrzec, że konieczne jest dostosowanie metod pracy do unikalnych potrzeb i zainteresowań tej grupy wiekowej. Dotychczasowa, dość skromna, metodyka nauczania i pracy z seniorami znacznie się rozwija. Dowodem na to są między innymi liczne prace: M. Kilian (Kilian 2015), Ł. Tomczyka (Tomczyk 2015), czy E. Skibińskiej (Skibińska 2008).

Badania prowadzone przez gerontologów wykazują, że nawet najbardziej starannie dobrane treści kształcenia nie zagwarantują sukcesu uczącym się studentom, jeśli treści te nie będą im w odpowiedni sposób przekazywane. Zadanie to spełniają starannie wybrane metody kształcenia. Wydaje się, że spośród czterech grup metod nauczania (opartych na słowie, obserwacji, praktycznych, problemowych) szczególnie przydatne współcześnie dla kształcenia animatorów seniorów są metody oparte na słowie. Warto pamiętać, że pokolenie osób w wieku 60 i więcej lat jest pokoleniem wykształconym przede wszystkim

poprzez słowo (pisane i mówione). Obraz zastępujący słowo zaczyna silnie dominować dopiero w naszej kulturze. Starsze generacje obcowały z kulturą głównie poprzez język pisany i mówiony. Odwołanie się w kształceniu do doświadczeń seniorów oraz ich przyzwyczajęń powinno ułatwić wzajemne relacje, a także zmniejszyć obawy, jakie mogą pojawić się w kontekście wymagań edukacyjnych. W doborze metod nie można jednak pomijać ograniczeń, jakie pojawiają się wraz z wiekiem, a które są wynikiem pogarszania się dwóch podstawowych dla odbioru treści zmysłów: wzroku i słuchu.

Bardzo interesujący w kontekście metodyki pracy z seniorami jest artykuł M. Kilian. Autorka przystępnie opisuje w nim specyfikę pracy edukacyjnej z osobami starszymi. Zwraca uwagę na konieczność znajomości prawideł rozwoju psychofizycznego i społecznego seniorów. Podkreśla ogromne zróżnicowanie wewnętrzne tej grupy wiekowej. Podaje także bardzo konkretne zasady planowania i tematyki zajęć, zarówno ze strony prowadzącego, jak i samych uczestników. Zaznacza ponadto, że podstawę metodyki pracy edukacyjnej z seniorami i skuteczną realizację celów kształcenia stanowi znajomość „zasad pracy z osobami w starszym wieku” (Kilian 2015, 175). Szczegółowy opis owych zasad znajduje się w treści artykułu. Tu zostaną one jedynie wymienione:

- a) zasada indywidualizacji,
- b) zasada kompensacji,
- c) zasada aktywizacji,
- d) zasada samokierowania w procesie uczenia się,
- e) zasada wykorzystywania doświadczenia życiowego,
- f) zasada użyteczności przyswajanej wiedzy i umiejętności,
- g) zasada pozytywnej satysfakcji,
- h) zasada inkluzji,
- i) zasada wzajemnego szacunku (Kilian 2015, 175).

W interesującym nas w niniejszym artykule kontekście na szczególną uwagę zasługuje ostatnia z wymienionych. Przybliżając jej rolę i znaczenie, zacytujmy słowa M. Kilian. Pisze ona: „Zasada wzajemnego szacunku powinna być oczywista w każdej ludzkiej relacji, niemniej w edukacji osób starszych wymaga podkreślenia ze względu na nasilające się zjawisko *ageizmu*, które polega na negatywnych stereotypowych przekonaniach i postawach dyskryminujących seniorów ze względu na ich zaawansowany wiek. Wyrazem szacunku będzie cierpliwość okazywana seniorom znajdującym upodobanie w powtarzaniu tych samych historii. Pozbawiony uprzedzeń instruktor w zachowaniu tym będzie doszukiwał się głębszych znaczeń i okazji do lepszego poznania osoby, która wciąż odwołuje się do tych samych doświadczeń. Z szacunku dla seniorów będzie używał niewymuszonych zwrotów grzecznościowych, w przypadku popełniania błędów – delikatnie, bez oceniania i wywierania presji, zaproponuje lepsze rozwiązania” (Kilian 2015, 182).

Najczęstszą formą kontaktu między ludźmi jest rozmowa. Dokonująca się wymiana ról: słuchającego i mówiącego, jaka zachodzi podczas rozmowy, wymaga specyficznego elementu. Jest nim świadomość, że proces komunikacji ma charakter pętli informacyjnej. W pętli tej zachowanie jednego z uczestników jest reakcją na zachowanie drugiego i jednocześnie stanowi bodziec następnego zachowania rozmówcy. Zdarza się, że reak-

cje towarzyszące rozmowie nie zawsze są najlepszą egzemplifikacją zastosowania zasady wzajemnego szacunku. Jak temu zapobiec?

Teoria C. Rogersa – „Psychoterapia ukierunkowana na osobę”

Każdemu z nas zdarzyło się, że rozmawiając z inną osobą (szczególnie z seniorem), czuliśmy, że nie jesteśmy odbierani zgodnie z zamierzonymi intencjami lub byliśmy oskarżani o brak empatii. To jeden z wielu dowodów na to, że kwestie zawodowej koherencji animatora oraz umiejętności komunikacji z seniorem są niezwykle istotne. Animator zajęć dla osób starszych, jako świadomy swej roli pedagog, wie, że z jednej strony musi brać pod uwagę opinie i wolę współpracujących z nim seniorów, natomiast z drugiej strony w swoich decyzjach chce pozostać osobą autonomiczną. Podobnym wyzwaniem dla pracujących wśród seniorów osób staje się pytanie: w jaki sposób wykonywać swoje obowiązki i zadania tak, aby nadmiernie nie zaangażować się emocjonalnie w problemy podopiecznych i jednocześnie nie stać się kolejnym oschłym i obojętnym na ich przeżycia opiekunem?

Wśród propozycji odpowiedzi na powyższe pytanie na szczególną uwagę zasługuje teoria C. Rogersa nazwana „Psychoterapią ukierunkowaną na osobę” (Rogers 1991). Teoria ta może być skutecznym kierunkiem terapeutycznym. Na czym polega i w jaki sposób pomaga? C. Rogers uważa, że każda jednostka ma potencjalne zdolności zdrowego i twórczego rozwoju, jeśli weźmie odpowiedzialność za własne życie. Główne założenia omawianej teorii można przedstawić w następujących punktach:

- 1) Człowiek jest całością.
- 2) W człowieku przeważają dobre aspekty jego osoby.
- 3) Człowiek staje się neurotykiem, gdy osobowość jego zostaje zaburzona przez działanie negatywnych sił.
- 4) Dominujące są przeżycia świadome.
- 5) Naturalnym motywem, który kieruje ludźmi, jest samorealizacja. To podstawowa potrzeba rozwojowa (Mearns i Thome 2010, 20-21).

Osoba samorealizująca się, nazwana przez Rogersa klientem, kieruje się własnymi doświadczeniami, słucha swojego wnętrza, podejmuje sama decyzje i odpowiada za nie.

W porównaniu do innych nurtów terapeutycznych głównym celem terapii skoncentrowanej na osobie nie jest zmniejszenie objawów. Jest nim wypracowanie u «klienta» zdolności do analizowania i rozumienia procesów, które w nim zachodzą. W procesie terapii chodzi więc o to, aby wydobyć ten odmienny aspekt i zaangażować go w relację terapeutyczną. Im więcej nabierze on siły, tym bardziej w «klientcie» zacznie powstawać wewnętrzny dysonans. Pojawi się nowa, nieznana wcześniej perspektywa, a razem z nią – możliwość zmiany. Inną charakterystyczną cechą teorii Rogersa jest nieufność wobec tzw. ekspertów. Chodzi tu o osoby, które udzielają rad i zalecają konkretne rozwiązania z pozycji silnego autorytetu. Według Rogersa im większa potrzeba zewnętrznego eksperta, tym mniejsze poczucie bezpieczeństwa i zaufania «klienta» do siebie samego. Dlatego

celem terapii skoncentrowanej na osobie jest sprawienie, aby «klient» sam odnalazł drogę, która w jego poczuciu będzie słuszna (Jakubowska 2005, 178-181).

Każdy człowiek jest w stanie taką zdolność osiągnąć, gdyż w każdym istnieje naturalna tendencja do samoaktualizacji. Chodzi o to, że człowiek nieustannie dąży do jak najpełniejszego rozwoju swojego potencjału. Czasami jednak proces samoaktualizacji zostaje zablokowany w martwym punkcie. Dzieje się tak, gdy człowiek nie potrafi dokonać wewnętrznej modyfikacji. Prowadzący musi wówczas zadbać o trzy kwestie: a) być autentycznym i wewnętrznie zgodnym; b) odczuwać i okazywać «klientowi» bezwarunkowe uznanie i całkowitą akceptację; c) odczuwać i okazywać «klientowi» empatię (Campbell i Hall i Gardner 2006, 453).

Jeśli animator będzie za bardzo wczuwał się w problemy swoich klientów, zostanie przytłoczony odpowiedzialnością za ich samopoczucie i działania, co może wygenerować w nim poczucie beznadziejności oraz zniechęcenie do dalszej pracy. W jaki sposób tego uniknąć?

Implikacje pedagogiczne – teoria w praktyce

Wychodząc naprzeciw potrzebom osób przygotowujących się do pracy jako animator zajęć dla seniorów, poniżej przedstawiony zostanie schemat praktycznego zastosowania teorii C. Rogersa.

Każdy animator pragnący skutecznie skorzystać z zaprezentowanej powyżej koncepcji musi pamiętać o następujących kwestiach. Po pierwsze, o indywidualnym i życzliwym podejściu do każdego seniora («klienta»). Po drugie, w miarę możliwości i konieczności, o konsultacji z innymi osobami znającymi danego seniora (często nieodzowna jest rzetelna informacja o problemie i prawidłowa diagnoza kompetentnych pracowników specjalistycznych instytucji). Po trzecie, o obowiązujących regulacjach prawnych i po czwarte – o możliwości wykorzystania wsparcia ze strony rodziny seniora (człowiek nigdy nie funkcjonuje sam, musimy brać pod uwagę jego najbliższe otoczenie).

Wykorzystanie koncepcji Rogersa dokonuje się w głównej mierze poprzez rozmowę, jaka odbywa się między animatorem (doradcą) a seniorem. Wyróżniamy w niej następujące elementy:

- a) empatia – umiejętność przyjęcia perspektywy naszego «klienta», (próba wejścia w jego duszę, podczas której należy pamiętać o poniższych aspektach):
- b) bezwartościowe, aczkolwiek życzliwe ustosunkowanie się do osoby seniora, (na początku mamy zwykły kontakt z osobą fizyczną, stąd też takiej neutralnej postawy trzeba się długo uczyć),
- c) kongurencja – to wewnętrzna spójność animatora, dotycząca wymiarów: empatii, neutralności, przy jednoczesnym poczuciu spełnienia ważnej misji (na dany problem spoglądamy także z perspektywy eksperta, świadomego własnej wiedzy i umiejętności); w ten sposób przechodzimy do ostatniego kroku:
- d) niedyrektywne, lecz towarzyszące bycie obok seniora, (C. Rogers wskazuje, by krok po kroku, niczego nie sugerując, lecz jedynie używając słów zrozumiałych

dla seniora, pomóc mu samemu znaleźć możliwości rozwiązania własnego problemu).

Na podstawie wymienionych elementów można sformułować następujące kroki etycznego postępowania, które umożliwią animatorom (doradcom) podjęcie skutecznego działania, dadzą świadomość dobrze wypełnionej misji, a jednocześnie pozwolą uniknąć poczucia wypalenia bądź nadmiernego zaangażowania.

Pierwszy z tych kroków nazwiemy dialektyczną analizą sytuacji (*kongurencję – zgodność, harmonię*). Celem tej analizy jest potwierdzenie indywidualnego podejścia animatora. Ma on pokazać seniorowi swoje osobiste zaangażowanie, empatię oraz potwierdzić umiejętność aktywnego słuchania. Empatia pozwala na zaobserwowanie tego, co osoba potrzebująca odczuwa, nawet w momencie, gdy nie potrafi ona tego jasno wyrazić. Pomaga przekazać «klientowi», że potrafimy spojrzeć na jego problem z jego perspektywy. Na tym etapie, rzecz jasna, jest to bardzo subiektywne.

W kolejnym kroku inicjatywę przejmuje animator (doradca). Podejmuje teraz działanie mające przedstawić jego wiedzę, umiejętności. Posługuje się przy tym narzędziami diagnostyki pedagogicznej. Uzyskane w ten sposób informacje nie są jednak decydujące i należy podchodzić do nich z dystansem. Nie wolno wyciągać ostatecznych wniosków, opierać się na jednorazowym spotkaniu czy opiniach. W czasie spotkania animator może powiedzieć, jak z podobnym problemem radzą sobie inne osoby. To bardzo ważny krok, istotna podpowiedź! Animator, posiadając pewną teoretyczną wiedzę, powinien także przypomnieć klientowi o instytucjach, które zajmują się profesjonalnym poradnictwem. To dowód jego kompetencji społeczno-zawodowych.

Trzecim krokiem jest dialektyczna analiza sensu. Na tym etapie, zakładając zgodność perspektywy klienta i własnej, animator proponuje tzw. burzę mózgow, by klient sam spróbował poszukać drogi do rozwiązania problemu. Może przedstawić mu także własną propozycję, niemniej musi pamiętać, aby jej nie narzucać i przedstawić ją jak najbardziej neutralnie, jaką jedną w wielu możliwości. Następnie konfrontuje się oba spostrzeżenia. Animator przez cały czas musi pamiętać, żeby w swoich wypowiedziach oraz prezentacji opinii zachować bardzo dużą precyzję.

Krok czwarty możliwy jest wówczas, gdy poprawnie wykonano krok 1 i 2. W takim przypadku stwarza się przestrzeń, w której klient jest w stanie sam podjąć istotne dla siebie decyzje. Asekurując go, animator może powiedzieć, że na podstawie jego obecnej wiedzy możliwe jest takie a takie rozwiązanie, ale najlepsze byłoby to a to. W tym momencie wypowiada się koherentnie, tzn. zgodnie z własnymi przekonaniem, wiedzą, wiarą. Decyzja, którą podejmie osoba, jest końcowa, definitywna. Animator ze swej strony zadbał o profesjonalne wykorzystanie wiedzy i umiejętności. Odbył konsultacje z innymi pedagogami, szukał razem z nimi i «klientem» sposobów rozwiązania problemu, ale ostateczną decyzję podjął sam zainteresowany, a animator tę decyzję szanuje i uznaje.

Przeprowadzone w ten sposób rozmowy pozwalają nam uzasadnić, że zrobiliśmy wszystko, co mogliśmy zrobić w danym momencie, a jednocześnie szanowaliśmy autonomiczność woli naszego podopiecznego. Takie postępowanie pozwala nam uniknąć poczucia winy, zaniedbania. Od samego początku bardzo indywidualnie podchodziliśmy do problemu, podpowiadaliśmy możliwości wyboru, jednakże ostateczną decyzję pozostawiliśmy klientowi.

stawiliśmy osobie klienta. Nie zwolniliśmy go z podjęcia wysiłku, nie podaliśmy gotowego rozwiązania, pozwalamy ponieść konsekwencje własnego wyboru, który szanujemy, choć możemy się z nim nie zgadzać.

Oczywiście, nie zawsze wszystkie kroki są tak proste. Decyduje o tym dostępność środków, gotowość klienta do przyjęcia pomocy, kontekst społeczny, normy i systemy prawne, które kształtują naszą moralność. Wydaje się jednak, że takie postępowanie jest najskuteczniejsze i pozwala na spokój naszego sumienia: nie unikamy osoby potrzebującej pomocy, pomagamy jej całą naszą wiedzą, naszym doświadczeniem, ale jednocześnie nie pozwalamy, by jej problemy, choć ważne i istotne, nie stały się naszymi osobistymi.

Słów kilka na zakończenie

Jedną z cech zawodu jest konieczność wcześniejszego odbycia kształcenia, które powinno zapewniać nabycie kompetencji gwarantujących solidne wykonywanie obowiązków zawodowych. Kompetencje te doskonalili się wraz z doświadczeniem.

Współpraca między animatorem a seniorem powinna przede wszystkim opierać się na prawidłowej komunikacji, poprzez którą obie strony będą mogły jasno określać swoje wymagania i oczekiwania oraz uzyskiwać niezbędne informacje. Osoby, które wykonują zawody związane z wchodzeniem w interakcje społeczne i relacje międzyludzkie, powinny mieć pewne umiejętności komunikacyjne, usprawniające dialog z klientem. Wśród niezbędnych cech komunikacyjnych wymieńmy m.in.: aktywne słuchanie, empatię, asertywność, zdolność negocjacji i mediacji, umiejętność (otwartość) rozmowy. Dzięki wszystkim tym umiejętnościom animator zyska zaufanie osoby potrzebującej oraz wytworzy pozytywną interakcję, a tym samym niejako „zbuduje” podstawy do konstruktywnego procesu pomagania.

Bibliografia

- Campbell, John B. Hall, Calvin. Gardner, Lindzey. 2006. *Teorie osobowości*, PWN.
- Chabior, Agata. Krawczyk-Blicharska, Małgorzata. 2016. Kompetencje opiekuna osoby starszej-implikacje europejskie, *Edukacja Ustawiczna Dorosłych*, (93) 2, s. 81-89.
- Jakubowska, Urszula. 2005. Terapia Carla Rogersa skoncentrowana na osobie. W: *Psychotherapia. Teorie. Podręcznik akademicki*, Grzesiuk, Lidia. Eneteia. s. 178-181.
- Jurczak, Anna et al. 2012. Opinie wybranych grup społecznych o starości, *Medycyna Środowiskowa* 15(2), s.72-78.
- Kilian, Marlena. 2015. Metodyka edukacji osób w starszym wieku. Podstawowe wskazówki i zasady, *Forum Pedagogiczne* 5 (1), s. 171-184.
- Mearns, Dave. Thome, Brian. 2010. *Terapia skoncentrowana na osobie*, Wyd. Uniwersytetu Jagiellońskiego.

- Ober-Łopatka, Katarzyna. 2007. Obciążenia psychospołeczne opiekunów osób chorych na Alzheimerera. W: *Zagrożenia rozwoju w okresie późnej dorosłości*, red. Anna Izabela Brzezicka et al., 172–181. Wyd. Fundacji Humaniora.
- Rogers, Carl. R. 1991. *Terapia nastawiona na klienta. Grupy spotkaniowe*, Wrocław.
- Skibińska, Ewa. 2008. Proces kształcenia seniorów, W: *Aktywność społeczna, kulturalna i oświatowa seniorów*, Artur Fabiś, s. 95-115, Bielsko-Biała, Biblioteka Gerontologii Społecznej.
- Tomczyk, Łukasz. 2015. *Edukacja osób starszych, Seniorzy w przestrzeni nowych mediów*, Difin.

Ks. dr Bartosz Mitkiewicz

dr pedagogiki Akademii Pedagogiki Specjalnej w Warszawie, mgr pedagogiki UKSW, mgr teologii PWT we Wrocławiu.

Kontakt e-mail: bartmit@wp.pl